

УДК 378.147:373.3.011.3-051

ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КУЛЬТУРОЛОГІВ В УКРАЇНІ

Надія Воронова

кандидат філософських наук,
доцент кафедри культурології, естетики та історії
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ Донецької області, Україна

voronova.ns@ukr.net

Анотація. У статті проаналізовані історико-теоретичні аспекти професійної підготовки майбутніх магістрів культурології. Розвиток культурологічної освіти в Західній Європі та США передували вітчизняним процесам у формуванні освітніх культурологічних парадигм. Він заклав основи того, що сьогодні культурологія визнається як сучасна основа гуманітарних наук, перебуваючи в стадії становлення. З її появою починає формуватися поняття «культурологічна освіта» та з'являється новий напрям – культурологічний. Визначено етапи становлення національної культурологічної освіти: канонічний (60 – 90-ті рр. ХХ ст.), нормативний (1991 – 2005 рр.) та загальнотеоретичний (реформування культурологічної освіти в умовах Болонського процесу). Розкрито характерні особливості кожного періоду. Також у статті виокремлено типові властивості вищої професійної підготовки культурологів в Україні, як-от: гуманітаризація, уведення в освітній процес культурологічної парадигми; використання культурно-антропологічного підходу, що дозволяє гармонійно поєднувати уявлення про культуру людства й культуру суб'єкта. Такі підходи відповідають міжнародним освітнім пріоритетам та створюють передумови для інституалізації культурологічної освіти. Також виявлено небезпечні тенденції до стандартизації освіти з домінуванням спеціальних дисциплін, що прискорює старіння та невідповідність загальноосвітнім вимогам до змісту та рівня підготовки майбутнього магістра культурології.

Ключові слова: історико-теоретичні аспекти; етапи становлення; професійна підготовка; магістр культурології; культурологічна освіта.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах утвердження української державності особливого значення набуває формування в особистості здатності до творчого розвитку національних культурних традицій, інтеграції їх у загальну культуру людства, трансляції здобутків культури народу в майбутнє. Завжди актуальною для фахівця з будь-якої галузі діяльності є здатність до передбачення соціокультурних трансформацій, яка розвивається на основі осягнення загальних основ різноманітних явищ культури, порядку їх системоутворення і взаємодії. Перехід до ринкової економіки вимагає різнопланового розвитку особистості для оволодіння нею засобами ефективної адаптації в соціумі, повноцінної реалізації природних потенціалів. Загальна інтенсифікація життєвих процесів актуалізує потребу розвитку в особистості високого рівня загальної, естетичної та комунікативної культури, уміння реалізувати рекреаційну та катарсичну функції мистецтва, інтегрувати

різноманітні, часто протилежні за змістом, знання. Це зумовлює необхідність для сучасного суспільства культурологічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усесвітньо відомими попередниками вітчизняної культурології вважаються М. Данилевський, М. Бердяєв, Ю. Лотман, М. Бахтін, Д. Лихачов, Б. Успенський, С. Аверінцев, Б. Рибakov, М. Алпатов та ін. Вагомий внесок у створення теоретико-методологічних засад культурології як наукової та навчальної дисципліни зробили російські вчені В. Межуєв, А. Шеманов, Б. Єрасов, В. Розін, А. Флієр, Л. Воронкова, Г. Аванесова, Г. Драч та ін. У вітчизняній педагогічній науці різні аспекти полікультурного виховання досліджували О. Савицька, Г. Палаткіна, А. Джуринський, Л. Горбунова, Н. Кропотова.

Проблеми культурологічної освіти ґрунтовно досліджують у своїх працях В. Андрущенко, С. Безклубенко, Р. Беланова, В. Бітаєв, І. Зязюн, О. Коломієць, О. Проказа, М. Култаєва, К. Корсак, В. Лути, М. Лукашевич, В. Мудрак, М. Попович, О. Сидоренко, Ю. Терещенко, С. Шейко та ін. Особливу увагу вони звертають на першочергову актуальність духовно-світоглядного розвитку молоді. Водночас на сьогоднішній день залишається відсутньою розробка історичних та теоретичних засад професійної підготовки культурологів у нашій державі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Спробуємо в межах статті окреслити основні історичні та теоретичні аспекти професійної підготовки культурологів в Україні та визначити етапи формування й розвитку культурологічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уперше використання терміна «культурологія» в науковому обігу (згідно з Оксфордським словником) відзначено в 1913 році, коли його вжив німецький учений В. Оствальд, у подальшому в 1941 році його підтримав американський антрополог Л. Уайт. Саме з його ім'ям, у словнику М. Вебстера, культурологія визначається в спеціальному сенсі як методологія, у якій культура розглядається як самодостатній процес, а культурні риси – як незалежні фактори [10]. Культурологія – не лише нова галузь знань, але й світоглядна дисципліна, що доповнює філософію, яка серед своїх сучасних напрямів сама починає спиратися на культурологічні дослідження.

Пізніше термін був використаний у 1964 році Р. Хоггартом, який заснував у Бірмінгемі Центр сучасної культурології. Із 1970-х років С. Холл (разом зі своїми колегами: П. Уїллісом, Т. Джефферсоном і А. Макроббі) створив міжнародний інтелектуальний рух. Учені в Сполученому Королівстві та Сполучених Штатах розробили кілька різних версій культурологічних досліджень. Британська версія культурологічних досліджень була розроблена в 1950-х і 1960-х роках переважно під впливом Р. Хоггарта, Е. Томпсоном і Р. Уільямсом, а потім і С. Холлом та іншими в Центрі сучасної культурології в університеті Бірмінгема. Так, Р. Джонсон розглядає проблеми вищої освіти в

контексті глобалізації; С. Холл досліджує проблеми культури і молоді в умовах нових соціокультурних реалій; Р. Шведер висвітлює духовно-ціннісний розвиток особистості на фоні соціально-освітньої трансформації; Р. Уильямс розглядає фундаментальні цінності в механізмі забезпечення цілісності суспільства; Дж. Бенкс характеризує досвід американської традиції соціокультурного обґрунтування навчального плану тощо [16, с. 6].

Розвиток культурологічної освіти в Західній Європі та США передував вітчизняним процесам щодо формування освітніх культурологічних парадигм. Він заклав основи того, що сьогодні культурологія визнається як сучасна основа гуманітарних наук, перебуваючи в стадії становлення. Із її появою починає формуватися поняття «культурологічна освіта» та з'являється новий напрям – культурологічний. У широкому сенсі культурологія нині трактується як комплексна гуманітарна наука, яка охоплює всю сукупність знань про культуру і містить в собі філософію культури, теорію культури, історію культури, культурну антропологію, соціологію культури, прикладну культурологію, історію культурологічних навчань [6]. У вузькому сенсі під культурологією розуміється загальна теорія культури, на основі якої розвиваються культурологічні дисципліни, які вивчають окремі форми культури, а саме: мистецтво, наука, моральність, право тощо. У сучасній освіті культурологія визначається як нова галузь знання, бо в ній найбільш повно виявляються принципи гуманізму, високої моральності й самоцінності кожної особистості.

Перший етап розвитку вітчизняної культурологічної освіти – це етап її становлення в межах радянської науки (60 – 90-ті роки ХХ століття), визначено як канонічний. Відзначимо, що в СРСР не існувало культурології, яка б мала власний статус, визнаний з-поміж інших наук, свій предмет і об'єкт дослідження, історію і традиції. Спочатку в Інституті наукової інформації з суспільних дисциплін СРСР було відкрито спеціальну лабораторію з вивчення проблем духовної культури, у якій під керівництвом І. Галинської та С. Левіт здійснено переклад російською мовою класичних праць західних філософів культури, антропологів, соціологів та психологів (Л. Уайта, Т. Парсонса, Е. Дюркгейма, О. Моля, О. Шпенглера, А. Тойнбі та ін.) [11]. Необхідність уведення широкого культурного контексту в аналіз об'єктів культури та освіти змусила Інститут шукати шляхи в більш широких предметних галузях. Так, у 1969 році заклад одержав нову назву – Науково-дослідний інститут культури, де отримали розвиток економічні, соціологічні дослідження культури, вивчалась діяльність масових культурно-просвітницьких установ, проблеми планування і прогнозування розвитку закладів освіти й культури, взаємовідношення державних та суспільних організацій, почали писатися роботи з теорії культури.

80-ті роки характеризуються пошуками шляхів модернізації культури та розробкою проектів для вирішення практичних завдань (було створено соціологічний центр, установлено зв'язок з Академією наук). З'являються перші дослідження, автори яких використовують поняття «культурологія». Публікуються роботи з методології та методики дослідження культури, проблем

соціального проектування, із питань розвитку народної творчості, збереження та відродження фольклорних традицій. Перераховані дослідження практично підготували перехід Інституту до постановки проблем культурології, і далі – до їх дослідження. У 1989 році директором Інституту був обраний К. Разлогов, а в 1992 році Всесоюзний НДІ культури було трансформовано в Російський інститут культурології (РІК). Науково-дослідний центр РІК, головним завданням якого було вивчення проблем культури в широкому методологічному, географічному і часовому діапазоні, тлумачив культуру в антропологічному сенсі як систему звичаїв, традицій, і цінностей, які об'єднують те чи те співтовариство (носіїв тієї чи тієї культури). Під керівництвом Е. Орлової була розроблена перспективна концепція синтезу освіти та культури як національної галузі наукового знання.

За твердженням О. Флієра, у радянській науці впродовж 1960 – 1980 років проходило становлення двох відносно автономних галузей культурологічного знання: соціальної, яка апелювала до досвіду англо-американської та німецької антропології, та гуманітарної, яка живилася з власного коріння, збагачуючись напрацюванням французьких шкіл семіотики і «нової історії». У середині 1990-х років було здійснено спробу інтегрувати зазначені культурологічні концепти в метанауку на засадах синтезу соціально-наукового та гуманітарного підходів до пізнання суспільства та культури. Проте цей синтез виявився нестійким, бо сторони знехтували умовою імперативної заборони на критику методологічних засад одна одної [12].

Відповідно до концепції російського теоретика культури В. Розіна, головною метою культурологічної освіти було формування в шкільної та студентської молоді «культурологічного світовідчуття» і мудрого ставлення до національно-культурного розмаїття [9, с. 7]. Перспективними для університетської культурологічної освіти проголошуються кілька напрямів вироблення установки на толерантне сприйняття інших національних культур; підпорядкування розуміння культури меті самоорганізації (поєднання гуманітарного та соціокультурного підходів з установкою на активне формування суб'єкта соціокультурної діяльності); формування навичок цивілізованого контрольованого впливу. Російський філософ А. Шеманов інтерпретує «освіту як процес, у якому формується людина як суб'єкт соціальних і культурних змін, спроможний до синтезу наукової об'єктивності та ціннісної особистісної суб'єктивності; і це завдання є надзвичайно актуальним для сучасної культурології» [15, с. 11].

Другий етап культурологічної освіти в Україні (1991 – 2005 роки) – нормативний. В українській науковій думці належне місце посідає розроблення проблематики культурологічної освіти. За роки незалежності в Україні відбулося чимало змін у системі професійної освіти. У перші роки незалежності ці зміни були направлені, передусім, на реформування змісту освіти, вироблення нової парадигми підготовки кадрів. Головною особливістю освітньої парадигми тих років стає курс на гуманізацію та гуманітаризацію. До того ж серцевиною,

системоутворювальним елементом цієї парадигми є саме культурологічна складова. Як писав у ті роки один із фундаторів цього процесу І. Зязюн, «на стикові ХХ – ХХІ віків започатковується «культуротворча» освіта з уявленням про гуманістичний тип особистості, яка не лише споживає культурні цінності, але й примножує їх, особистості як самоцінності й цілі, а не способу суспільного розвитку» [3, с. 9].

Основний зміст культурологічної парадигми у філософських та педагогічних творах академіка І. Зязюна умовно складається з трьох блоків: це перегляд традиційної системи освіти та наповнення її культурологічним змістом, аксіологічним характером набування знань; особистість самого педагога, формування його загальної та професійної культури, педагогічної майстерності, а також культурологічний характер середовища, який має виховувати та наповнювати культурними смислами й цінностями особистість [4].

Запровадження вказаної парадигми мало відчутні, насамперед, організаційні наслідки. У навчальних планах з'явилися такі дисципліни, як «Культурологія» або «Теорія та історія культури» чи «Українська та зарубіжна культури», стали створюватись відповідні кафедри, були відкриті аспірантури за новою науковою спеціальністю «Теорія та історія культури», до того ж за філософським, історичним, мистецтвознавчим та культурологічним напрямками. Зазначену новацію слід було констатувати як адекватну реакцію системи вищої освіти України на заклик світового співтовариства до монокультурності.

Нова соціально-культурна ситуація поставила професіонала перед проблемою одночасного введення до різних видів фахової діяльності різних культурних спільнот. Серед найважливіших завдань, представлених перед освітою в нових соціокультурних умовах в Україні, особливе місце посідає підготовка майбутніх магістрів культурології, яка і має забезпечити усвідомлення монокультурності. Як зазначає Ю. Афанасьєв, «хоча піни на поверхні цього бурхливого процесу було чимало, реальні здобутки, як у науковому плані, так і в навчально-виховному мали місце – загальнокультурна, як і гуманітарна складові підготовки кадрів у цілому були суттєво підсилені» [1, с. 196].

Третій етап реформування культурологічної освіти в умовах Болонського процесу – загальнотеоретичний. У ХХІ століття наша освіта входила вже разом із Болонським процесом. Питання змісту освіти стало вже не пріоритетним для керманців освітньої галузі. Болонізація вищої освіти передбачала велику перебудову насамперед форми освітнього процесу. А це означало, зокрема, що науково-педагогічні кадри, які завжди відігравали провідну роль у навчально-виховному процесі, мали відійти на задній план, щоб на першому діяли чиновники від освіти. Перед ними постало завдання: розробка численних формальних критеріїв, норм і вимог, різноманітних положень і стандартів, а потім контроль за їхнім дотриманням. У монографічній праці «Культурологічна підготовка студентів у вищих навчальних закладах: теоретико-методологічні засади змісту освіти» [2] Т. Зюзіна досліджує проблему модернізації змісту

гуманітарної підготовки в українських університетах. Вона запропонувала науково обґрунтовану концепцію інтенсифікації викладання культурологічних дисциплін у вищих навчальних закладах, навела оптимальні дидактичні засади використання потенціалу різних видів мистецтва в структурі культурологічної освіти в умовах сучасного інформаційного суспільства; на теоретико-методологічному та предметно-структурному рівнях здійснила компаративний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду організації культурологічного напрямку університетської гуманітарної освіти, акцентувала увагу на проблемі модернізації змістового наповнення культурологічних дисциплін у зв'язку з новими економічними та суспільно-політичними реаліями; сформулювала дидактичні засади використання можливостей різних видів мистецтва в процесі реалізації загальної культурологічної освіти в умовах техніко-інформаційного домінування мас-медіа.

Але, попри численні декларації про культурологічний підхід, культуровідповідність національної системи вищої освіти, складається ситуація з першочерговістю підготовки «вузького» спеціаліста, здатного ефективно виконувати призначені йому вузькопрофільні функції. І залишається поза полем уваги завдання формування світоглядної культури, виховання необхідних духовно-моральних цінностей, національної самосвідомості тощо. Чинна система вищої освіти поволі трансформується в стандартизоване середовище з домінуванням спеціальних дисциплін, що є соціально небезпечним, бо вузькоспеціальна підготовка старіє так само швидко, як обладнання, конкретні наукові методики та технології. Н. Москаленко зазначає: «Вітчизняні вищі навчальні заклади, стандартизуючись при нетворчому запозиченню західноєвропейської технології Болонського процесу, втрачають унікальні набутки традицій українського освітянського досвіду й радянської вищої школи» [8, с. 11].

Водночас характерною особливістю сьогодення є те, що художні цінності нібито наново усвідомлюються у своїй культурологічній значущості. Осмислення проблем теорії та історії культури з галузі професійної переходять у галузь масової педагогічної практики, поступово перетворюючись в одну із загальних функцій культури, у діяльність універсальну як за охопленням широких верств населення, так і за різноманітністю сфер мистецтва, що залучаються до виховання. Як окремі напрями культурологічної освіти є естетичний та художній розвиток особистості, що стало предметом спеціальних досліджень Л. Бутенко, А. Валицької, З. Донець, В. Дряпкі, Т. Іванової, А. Капської, Л. Кондрацької, В. Маслова, Л. Настенко, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Шевнюк та О. Щолокової.

О. Шевнюк сформулювала сучасні методологічні та концептуальні засади культурологічної освіти, дала визначення сутності культурологічної освіти як процесу й результату педагогічно організованого становлення особистості

студента як суб'єкта культури шляхом засвоєння системи спеціальних знань, цінностей, принципів комунікації та досвіду культурних практик [13, с. 212].

У вітчизняній філософії виховання та освіти її культурологічний аспект привернув увагу В. Корженка, І. Радіонової та С. Юліної. У своїх дослідницьких пошуках вони звернулися до проблематики взаємодії людини і культури, культури та науки крізь призму їх взаємовпливів в інтелектуальній, політичній, економічній, естетичній сферах людської життєдіяльності. Ґрунтовна розвідка В. Корженка «Філософія виховання: зміна орієнтації» присвячена проблемі змінюваності філософських парадигм у контексті теорії виховання людини як суб'єкта суспільно-історичного процесу. Дослідник пропонує своє осмислення методологічного значення філософії прагматизму в гуманітарному аспекті, репрезентованої, зокрема, соціальною філософією Дж. Дьюї. ХХІ століття, наголошує В. Корженко, вимагає нової парадигми освіти, провідною ідеєю якої має стати вдосконалення соціокультурних адаптивних можливостей людини й уміння її застосовувати в ускладнених за духовно-моральними вимогами умовах життєдіяльності [5].

Концепцію загальної мистецької освіти прийнято в Україні 2003 року теж з урахуванням життєдіяльності молоді в полікультурному середовищі. В основу цього документа покладено культурно-антропологічний підхід на засадах синтезування культурологічного (культура людства) й антропологічного (культура суб'єкта) текстів, узгодження змісту художньої освіти школярів із міжнародними освітніми пріоритетами. Мистецька педагогіка переконливо виокремилася в галузь педагогічної науки зі своїм предметом та змістовними категоріями. Одними з перших науковців, які обґрунтовано почали застосовувати цей термін до навчально-виховного процесу в галузі різних видів мистецтва, стали професори О. Рудницька, О. Отич, О. Михайличенко, В. Орлов, Г. Падалка, Н. Миропольська, Г. Ніколаї, Т. Танько, О. Ростовський та ін. [7]. Вагомий внесок у програмне забезпечення курсу «Художня культура» внесли науково-педагогічні колективи під керівництвом Л. Масол, Н. Миропольської, О. Щолокової, Л. Ващенко та ін.

Діалектична взаємодія загальнокультурного і фахового визначає функціональні позиції культурологічної освіти в системі професійної підготовки, а також історичну логіку становлення досліджуваного феномена в оновлених вищих навчальних закладах. На думку О. Шевнюк, «аналіз сучасної соціокультурної ситуації дозволяє виокремити об'єктивні передумови інституалізації культурологічної освіти, серед яких – соціальний рух від пріоритетності споживання до осмислення гуманітарних цінностей існування людства, гострота усвідомлення полікультурності світу, зміна епістемологічної парадигми відповідно до постнекласичної картини світу, активізація суб'єктного потенціалу особистості в умовах домінування інтелектуального виробництва, зміна антропологічних вимірів буття» [14, с. 16].

Висновки. Отже, історична ретроспекція культурологічної освіти дозволила визначити, що розроблення культурологічної проблематики в

Західній Європі та США, де відбувалося опрацювання термінологічного апарату, розглядалися проблеми культури й молоді в умовах соціально-освітньої трансформації, створило передумови для становлення вітчизняної культурологічної освіти. На першому етапі, який визначено як канонічний (60 – 90-ті роки ХХ століття) панує установка на толерантне сприйняття інших національних культур, розуміння культури підпорядковується меті самоорганізації суб'єкта соціокультурної діяльності, вимагається наслідування загальнодержавним установкам. Другий етап – нормативний (1991 – 2005 рр.) – характеризується гуманізацію та гуманітаризацію освіти, започатковується культурологічна парадигма, розробляються нормативні положення. Третій етап – загальнотеоретичний (реформування культурологічної освіти в умовах Болонського процесу) – вирізняється інтенсифікацією викладання культурологічних дисциплін, коло питань культурології перероджуються зі сфери професійної в доступну для масової свідомості. Система вищої освіти трансформується в стандартизоване середовище з домінуванням спеціальних дисциплін. Сформульовано загальнотеоретичні положення, створено передумови для інституалізації культурологічної освіти.

Щодо теоретичних аспектів професійної підготовки культурологів в Україні, то вони насамперед стосуються фахової освіти. Процес прилучення до набутків культури та мистецтва студентської молоді розглядається передовсім як чинник формування фахового досвіду діяльності. Лише епізодично в наукових дослідженнях порушується проблема культурологічної підготовки майбутніх магістрів культурології. Переважно констатується, що культурологічна освіта забезпечується читанням фахових нормативних культурологічних курсів і спецкурсів, частково викладанням курсів професійно-педагогічного спрямування, філософської та соціально-економічної підготовки, а також позааудиторними формами музейно-педагогічної роботи зі студентами. Залишається актуальною проблема створення моделі теорії та методики професійної підготовки майбутніх магістрів культурології, визначення оптимального співвідношення в її структурі питань теорії та історії культури, історії мистецтва і літератури, гармонійного поєднання засвоєних знань із світової та вітчизняної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєв Ю. Л. Культурологічний вектор методології професійної мистецької освіти / Ю. Л. Афанасьєв // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. 14 – 15 квітня 2016 року. – Київ, 2016. – С. 195 – 205.
2. Зюзіна Т. О. Культурологічна підготовка студентів у вищих навчальних закладах : теоретико-методологічні засади змісту освіти : [монографія] / Тетяна Опанасівна Зюзіна ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. – 384 с.
3. Зязюн І. А. Гуманістична парадигма в освіті / І. А. Зязюн // Вища освіта в Україні : реалії, тенденції, перспективи розвитку. Ч. 1. Нова парадигма вищої освіти. – Київ, 1996. – 112 с.

4. Іванова Т. Культурологічна парадигма освіти у концепції академіка І. Зязюна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dt.ua/EDUCATION/kulturologichna-paradigma-osviti-u-koncepciyi-akademika-i-zyazyuna-.html>. – Назва з екрану.
5. Корженко В. Філософія виховання: зміна орієнтацій: [монографія] / В. Корженко. – К. : Вид-во УАДУ, 1998. – 304 с.
6. Культурологія: теорія та історія культури : навчальний посібник / [За ред. І. І.Тюрменко, О. Д. Горбула]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 368 с.
7. Мистецька освіта в Україні : теорія і практика / О. П. Рудницька [та ін.] ; заг. ред. О. В. Михайличенко, редактор Г. Ю. Ніколаї. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 255 с.
8. Москаленко Н. М. Гуманітаризація вищої культурологічної освіти в Україні ХХ – ХХІ ст. / Надія Миколаївна Москаленко // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата культурології. 26.00.01 – Теорія та історія культури. – Київ, 2010. – 18 с.
9. Розин В. М. Формирование, современные проблемы и методологический идеал культурологии / В. М. Розин // Культура в современном мире : опыт, проблемы, решения: научно-инф. сб. - Вып. 5. - М. : РГБ, 2000. - С. 3 – 25.
10. Уайт Л. Избранное : Наука о культуре / Уайт Л. – М. : РОССПЭН, 2004. – 960 с.
11. Флиер А. Я. Основы и задачи культурологии / А. Я. Флиер // Культурология: дайджест № 2 (25) / РАН ИНИОН, Центр гуманитар. научно-инф. исслед. Отдел культурологии. - М., 2003. – С. 3 – 11.
12. Флиер А. Я. Российская культурология и ее общие основания как системы знаний / А. Я. Флиер // Вестник МГУКИ. – 2003. – № 1. – С. 34 – 45.
13. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика [Текст] : монографія / О. Л. Шевнюк. – К. : Вид-во нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2003. – 232 с.
14. Шевнюк О. Л. Теорія і практика культурологічної освіти майбутніх учителів у вищій школі / Олена Леонідівна Шевнюк // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Київ, 2004. – 41 с.
15. Шеманов А. Ю. Проблема единства культурологи : с позиции философа / А. Ю. Шеманов // Философские науки. – 2000. – №1. – С. 7 – 11.
16. Banks .J. Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum and Teaching, 2001. – 180 p.

ИСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ КУЛЬТУРОЛОГОВ В УКРАИНЕ

Надежда Воронова

кандидат философских наук,

доцент кафедры культурологии, эстетики и истории

ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

г. Славянск Донецкой области, Украина

voronova.ns@ukr.net

Аннотация. В статье проанализированы историко-теоретические аспекты профессиональной подготовки будущих магистров культурологии. Развитие культурологического образования в Западной Европе и США предшествовал отечественным процессам в формировании образовательных культурологических парадигм. Он заложил

основы того, что сегодня культурология признается как современная основа гуманитарных наук, находясь в стадии становления. С ее появлением начинает формироваться понятие «культурологическое образование» и появляется новое направление – культурологическое. Определены этапы становления национального культурологического образования: канонический (60-90-е годы XX века), нормативный (1991 – 2005 гг.) и общетеоретический (реформирование культурологического образования в условиях Болонского процесса). Раскрыты характерные особенности каждого периода. Также в статье выделены типичные свойства высшей профессиональной подготовки культурологов в Украине, как гуманитаризация, введение в образовательный процесс культурологической парадигмы; использование культурно-антропологического подхода, что позволяет гармонично сочетать представления о культуре человечества и культуре субъекта. Эти подходы соответствуют международным образовательным приоритетам и создают предпосылки для институализации культурологического образования. Также, выявлены опасные тенденции к стандартизации образования с доминированием специальных дисциплин, что значительно быстрее ускоряет старение и несоответствие общемировым требованиям к содержанию и уровню подготовки будущего магистра культурологии.

Ключевые слова: историко-теоретические аспекты; этапы становления; профессиональная подготовка; магистр культурологи; культурологическое образование.

HISTORICAL AND THEORETICAL ASPECTS OF CULTURAL EXPERTS' PROFESSIONAL TRAINING IN UKRAINE

Nadezhda Voronova

Candidate of Philosophical Sciences,

Associate Professor of Cultural Studies, Aesthetics and History Department

SHEE “Donbas State Pedagogical University”

Sloviansk, Donetsk region, Ukraine

voronova.ns@ukr.net

Abstract. The total intensification of life processes actualizes the need for developing the high level of a personality's general, aesthetic and communicative culture; the ability to implement the functions of art, to integrate diverse knowledge. This determines the need for cultural education in the modern society. Problems of cultural education are thoroughly examined in the works by V. Andrushchenko, S. Bezklubenko, I. Sasun, A. Kolomiets, M. Kul'taeva, K. Korsak, M. Lukashevich, V. Mudrak, M. Popovich, A. Sidorenko, Yu. Tereschenko, S. Sheiko. They pay special attention to the cultural development of the higher cultural education of youth. The purpose of this article is to analyze the historical and theoretical aspects of professional training of future Masters of Cultural Studies.

The development of cultural education in Western Europe and the United States has been preceded by domestic processes in shaping the educational cultural paradigm. It laid the foundations of what Cultural Studies is like today, if it is recognized as the modern basis of Humanitarian Sciences at the initial level. The concept of “cultural education” and the new direction of Cultural Studies begins to shape after its emergence. Stages of development of the national cultural education are the following: canonical (the 60-90-ies of XX century), regulatory (1991 – 2005) and general and theoretical (reforming cultural education according to the Bologna process). At the canonical stage the development of a tolerant perception of other national cultures is dominated.

Understanding of culture was subordinated to the goal of self-organization of the subject of social and cultural activities, it also requires adherence to national development. At the normative

stage humanization of education and a new cultural paradigm starts. The essence of culturological paradigm consists of three blocks: a revision of the traditional education system and the content of its cultural content, axiological nature of the knowledge acquisition; the teacher's personality, forming his/her general and professional culture, pedagogical skills; cultural environment which should educate and to fill the cultural meaning and values of the individual. The general and theoretical stage is characterized by intensification of teaching Cultural Studies, questions of Cultural Studies moving from professional areas that are available to the mass consciousness.

The higher education system is transformed into a standardized environment with the dominance of special disciplines. These processes can accelerate the aging process and the inadequacy of global demand for content and level of future masters' training in Cultural Studies.

Key words: historical and theoretical aspects; stages of forming; training; master of Cultural Studies; cultural education.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Afanasiev, Yu. L. (2016). Kulturolohichniy vektor metodolohii profesiinoi mystetskoï osvity [Cultural vector of the methodology of professional training]. *Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. 14 – 15 kvitnia 2016 roku – Proceedings of the II International scientific-practical conference. 14 – 15 April 2016*, (pp.195-205). Kyiv [in Ukrainian].
2. Ziuzina, T. O. (2009). *Kulturolohichna pidhotovka studentiv u vyshchyykh navchalnykh zakladakh: teoretyko-metodolohichni zasady zmistu osvity [Cultural training of students in higher educational institutions: theoretical and methodological bases of educational content]*. Luhansk: DZ "LNU imeni Tarasa Shevchenka" [in Ukrainian].
3. Ziaziun, I. A. (1996). Humanistychna paradyhma v osviti [The humanistic paradigm in education]. *Vyshcha osvita v Ukraini: realii, tendentsii, perspektyvy rozvytku. Ch. 1. Nova paradyhma vyshchoi osvity – Higher education in Ukraine: realities, tendencies, prospects of development. Vol. 1. The new paradigm of higher education*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Ivanova, T. Kulturolohichna paradyhma osvity u konceptsii akademika I. Ziaziuna [Culturological paradigm of education in the concept of academician I. Ziaziun]. (n.d.). *dt.ua*. Retrieved from <https://dt.ua/EDUCATION/kulturolohichna-paradyhma-osvity-u-koncepciyi-akademika-i-zyazyuna-.html> [in Ukrainian].
5. Korzhenko, V. (1998). *Filosofiiia vykhovannia: zmina oriiientacii [Philosophy of education: the change of orientations]*. Kyiv: Vyd-vo UADU [in Ukrainian].
6. Tiurmenko, I. I., & Horbula, O. D. (2004). *Kulturolohiiia: teoriia ta istoriia kultury [Cultural studies: theory and history of culture]*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
7. Rudnytska, O. P. (2010). *Mystetska osvita v Ukraini: teoriia i praktyka [Art education in Ukraine: theory and practice]*. O. V. Mykhailychenko (Ed.). Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka [in Ukrainian].
8. Moskalenko, N. M. (2010). Humanitaryzatsiia vyshchoi kulturolohichnoi osvity v Ukraini XX – XXI st. [Humanitarization of higher culturological education in Ukraine in XX – XXI centuries]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
9. Rozin, V. M. (2000). Formirovanie, sovremennyye problemy i metodologicheskij ideal kul'turologii [Forming, current problems and methodological ideal of cultural studies]. *Kul'tura v sovremennom mir : opyt, problemy, resheniia – Culture in the modern world: experience, problems, solutions*, 5, 3-25. Moscow: RGB [in Russian].
10. Uait, L. (2004). *Izbrannoe: Nauka o kul'ture [Favorites: the Science of culture]*. Moscow: ROSSPJeN [in Russian].
11. Flier, A. Ja. (2003). Osnovy i zadachi kul'turologii [The Foundations and objectives of cultural studies]. *Kul'turologija: dajdzhest – Cultural studies: digest*, 2(25), 3-11 [in Russian].

12. Flier, A. Ja. (2003). Rossijskaja kul'turologija i ee obshchie osnovanija kak sistemy znanij [Russian cultural studies and its general foundation as a system of knowledge]. *Vestnik MGUKI – Bulletin of MSUKArt, 1*, 34-45 [in Russian].
13. Shevniuk, O. L. (2003). *Kulturolohichna osvita maibutnoho vchytelia: teoriia i praktyka [Cultural education of future teachers: theory and practice]*. Kyiv: Vyd-vo nats. ped. un-tu im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
14. Shevniuk, O. L. (2004). Teoriia i praktyka kulturolohichnoi osvity maibutnikh uchyteliv u vyshchyi shkoli [Theory and practice of future teachers' cultural education in higher school]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv: Vyd-vo nats. ped. un-tu im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
15. Shemanov, A. Ju. (2000). Problema edinstva kul'turologii: s pozicii filosofa [the problem of the unity of culture: from the perspective of a philosopher]. *Filosofskie nauki – Philosophical Sciences, 1*, 7-11 [in Russian].
16. Banks .J. *Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum and Teaching*, 2001. – 180 p.

Матеріали надійшли до редакції 01.11.2017 р.